Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

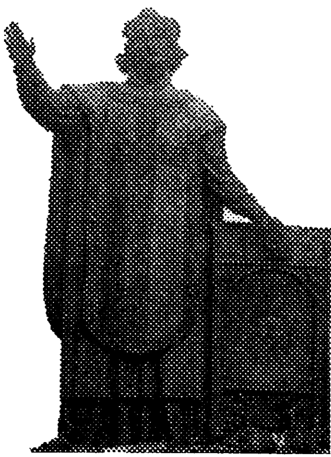

наша слова

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 6 (443) 9 ЛЮТАГА 2000 г.

26 студзеня Менску адбылася ўрачыстасць, прысвечаная 10-м угодкам з дня прыняцця закона "Аб мовах у Беларускай ССР"

26.01.2000г.

Рэспубліканскаму грамадскаму аб'яднанню "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"

Шаноўныя сябры!

Сардэчна, горача віншуем прыхільнікаў і абаронцаў роднай мовы з 10-ымі ўгодкамі з дня прыняцця Закона "Аб мовах...". Жадаем новага плёну ў справе адраджэння нашага слова. заняцця ім свайго належнага месца ва ўсіх сферах жыццядзейнасці беларускага грамадства.

Роднага слова жывое святло
Некалі ад залатога зачыну
З шэрай зямлі і з любові ўзышло.
Каб нарадзіць у пакутах Айчыну.

Гэта святло. як у вечнасць акно,
Гэта ад продкаў надзейная пошта.
Для беларусаў заўсёды яно –
Першы прытулак і самы апошні.

Льецца ярчэе святло дзень пры дні
І апантана, настойліва рушыць,
Нішчыць завалы нахабнай хлусні,
Каб уваскрэслі змарнелыя душы.

На скрыжаванні бяды і надзей
Здраднікам сёння няўтульна, няўлежна,
А для сумленных і мужных людзей
Гэта святло, як сама незалежнасць.

З сэрцаў у сэрцы стагоддзі цякло,
Стала зарукаю долі і волі...
Роднага слова жывое святло,
"Нашага слова" жывое святло
Нас не пакіне ніколі, ніколі.

Калектыў рэдакцыі часопіса "Полымя"

Купляюцца беларускія кнігі
Фота Яўгена Казюлі,БелТА

ЗАЯВА ГАРАДЗЕНСКАЙ ФІЛІІ БЕЛАРУСКАЙ САЦЫЯЛ-ДЭМАКРАТЫЧНАЙ ГРАМАДЫ.

Да дзесятых угодкаў з часу прыняцьця закону пра дзяржаўнасьць беларускай мовы.

26 студзеня 1990 году Вярхоўны Савет БССР 11-га склікання прыняў закон пра наданне беларускай мове статусу адзінай дзяржаўнай на тэрыторыі Беларусі. Пайсці на гэты крок дэпутатаў кмуністычнага парламенту змусілі абставіны, якія тады склаліся ў краіне – дэмакратызацыя, рост нацыянальнай свядомасці беларусаў. Выкананне згаданага закону расцягвалася на гады. Але ён ёсць і яго ніхто не адмяняў. Аднак, антызаконныя дзеянні дзяржаўных чыноўнікаў, якія нахабна байкатавалі выкананне закону (асабліва пасля псэўдарэфэрэндуму 1995 года) прывялі да катастрафічнага стану беларускамоўнага школьніцтва, вышэйшай адукацыі. Беларуская мова выціснута з дзяржаўных устаноў. Беларусы на сваёй Радзіме апынуліся ў становішчы нацыянальнай меншасці. Улады ігнаруюць нават свае рашэнні пра так званую "роўнасць" моваў. Так, на звароты і заявы грамадскіх і палітычных арганізацыяў, пададзеныя ў гарадзенскія гарадскі і абласны выканаўчыя камітэты, адказы даюцца па-расейску. Амаль усе новыя шыльды на ўстановах горада Гродна расейскамоўныя. З асаблівым цынізмам зьнішчаюцца беларускамоўныя класы. У лепшым выпадку на роднай мове маленькія беларусы могуць атрымаць толькі пачатковую адукацыю. Далей, як правіла, адміністрацыяй школаў ўсё робіцца для таго, каб навучанне ў сярэдняй школе было расейскамоўным.

Чыноўнікі сцвярджаюць, што гэта ўсё робіцца па жаданьні самых беларусаў. якія "предпочитают русский язык". Але вынікі апошняга перапісу насельніцтва даюць доказ адваротнаму. Так 72,6% насельніцтва Гарадзеншчыны назвалі сваёй роднай мовай беларускую, а 53, 6% сцвердзілі, што з'яўляюцца беларускамоўнымі.

Узнікае пытаньне: Чаму болшасць павінна падпарадкоўвацца меншасці? Ці не таму, што гэта чужынская меншасць займае амаль ўсе кіруючыя пасады ў вобласці?

Мы звяртаемся да ўсіх жыхароў Гарадзеншчыны, якіх не задавальняе такі стан. Давайце разам бараніць свае нацыянальныя і чалавечыя правы. Супольна мы можам зьмяніць ганебнае становішча, якое склалася ў краіне. Хопіць казаць, што нас адзінкі. Толькі ў Прынямоньні нас амаль мільён. Гэта больш, чым налічваюць некаторыя народы. Гарадзенская філія БСДГ прапануе стварыць ў гарадах, мястэчках, вёсках суполкі ў абарону роднай мовы. Аб'ядноўвайцеся па месцы жыхарства, па арганізацыйную дапамогу можна звяртацца ў мясцовыя суполкі БСДГ, альбо Таварыства Беларускай Мовы. Калі ў вашым мястэчку, ці вёсцы няма гэтых арганізацыяў, звяртайцеся ў Горадню, кожны аўторак з 18 да 19 гадзінаў па тэлефоне 72-35-61.

Пра ўсе выпадкі, звязаныя з парушэннем правоў карыстання беларукай мовай просім паведамляць на адрас: 230023 г. Горадня а/с № 121, альбо па тэлефоне пададзенаму вы-шэй.

25 студзеня 2000 года.

Рада Гарадзенскай БСДГ

Танцуюць "Берагіні " з Барысава

Кажа Генадзь Бураўкін

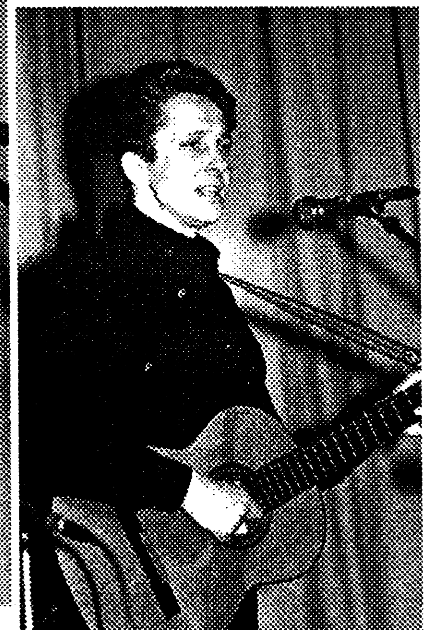

СправаЭдвард Акулін

Баранавіцкія руплівцы

23 студзеня Баранавічы наведалі старшыня ТБМ Алег Трусаў, намеснік старшыні Людміла Дзіцэвіч і кіраўнік справамі Сяржук Кручкоў. У гэты дзень Баранавіцкая Рада Таварыства беларскай мовы ладзіла імпрэзу, прысвечаную 10-ым угодкам Таварыства і "Закона аб мовах". Да гэтай падзеі сябры Рады выдалі гітарычны бюлетэнь "Альтанка" пра дзесяцігадовы шлях баранавіцкага Таварыства. У бюлетэні змешчаны ўспаміны пра першыя крокі ТБМ пад кіраўніцтвам Міхася Берната, супрацоўніка райаддела культуры: работу Школы па вывучэнні гісторыі, мовы і культуры Беларусі, збор літаратуры для суполак беларускай культуры Казахстана, Масквы, Вільні, Навасібірска, Беластока. Сябры ТБМ ушанавалі памяць слаўных абаронцаў Баранавіцкага краю, усталяваўшы камень з памятнай дошкай у гонар перамогі ваяроў пад кіраўніцтвам Паўла Сапегі ў 1660 годзе, устанавіўшы мемарыяльную шыльду ў памяць пра загінуўшых у бітве 1771 года (кіраўнік Казімір Агінскі). Мемарыяльны комплекс: памятныя знакі, капліца, сквер памяці, музей – створаны ў гонар падзей 1863 года. У вёсцы Новая Мыш пастаўлены помнік – бюст паэту Яну Чачоту, імем Андрэя Рымшы названа вуліца мястэчка Гарадзішча, памятны знак ушаноўвае самаахвярную працу Уладзіслава Галубка.

З 1991 г. па 1995 г. выходзіла газета "Баранавіцкае слова" (рэдактар Аркадзь Бліноўскі). Сёння ў вёсцы Русіны намаганнямі Міхася Берната ствараецца літаратурна-этнаграфічны музей.

Пад кіраўніцтвам другога старшыні баранавіцкага ТБМ – Васіля Дубейкі (1995 – 1997) – былі праведзеныя шматлікія імпрэзы, прысвечаныя 230-ым угодкам з дня нараджэння Міхаіла Клеафаса Агінскага, 480-ым угодкам з дня нараджэння Мікалая Радзівіла Чорнага, 250-годдзю з дня нараджэння Андрэя Тадэвуша Касцюшкі, 200-годдзю Яна Чарота. На Баранавіцкім радыё стала выходзіць штотыднёвая радыёперадача "Люблю наш край" (вядучы – сябра Рады ТБМ Алесь Горбач).

З 1997 года старшынём Баранавіцкай арганізацыі ТБМ з'яўляецца Віктар Сырыца. За гэты час ТБМ наладзіла імпрэзы, прысвечаныя 440-ым угодкам Льва Сапегі, 80-м угодкам Першага Усебеларускага кангрэса, абвяшчэння БНР, вечарыны, прысвечаныя Адаму Міцкевічу. Адбыліся канцэрты барда Віктара Шалкевіча, арганізавана вечарына на веданне свайго краю. Актывісты ТБМ прынялі ўдзел у дабрачыннай акцыі па зборы сродкаў і рэчаў для дзяцей-інвалідаў і старых людзей. Баранавіцкая газета "Шаг" пачала друкаваць старонку "Альтанка", якая рыхтавалася Радай ТБМ і прысвечаная славутасцям роднай зямлі.

Усталявана цесная сувязь з Творчым згуртаваннем "Святліца" (кіраўнік – Алесь Бакач), у планах якога выданне літаратурнага альманаха, выпуск аўдыёкасеты баранавіцкага гурта "Фэст", выбар серыі адзення і сувеніраў "Беларускі стыль" і іншае.

Васіль Сырыца быў сцэнарыстам і арганізатарам многіх святаў, а таксама і гэтага, святкавання 10-х угодкаў ТБМ і "Закона аб мовах".

Нас здзівіла вялікая колькасць прысутных – зала на 400 месцаў была поўная, лілася шырокай плынню беларуская гаворка. І гэта ў русіфікаваным горадзе, дзе размяшчалася вялікая колькасць рускіх вайскоўцаў. Праўда, вынікі перапісу па Баранавічах уражваюць і пераконваюць, што беларус гаворыць на мове начальства толькі знешне: беларускую мову назвалі роднай 86,3% (гэта больш, чым па Беларусі), а на беларускай мове дома размаўляе каля 75%.

На імпрэзе былі ўганараваныя лістом падзякі каля 30 актыўных сяброў ТБМ: Міхась Бернт, Васіль Дубейка, васіль Сырыца, Лідзія Антановіч, Тамара Зверава, Марыя Філімоненка, Наталля Урублеўская, Віктар Карлінскі, Уладзімер Маруцік, Вячаслаў Болбат, Лідея Казлова (Плыгаўка), Віктар Скок і іншыя.

Вялікую зацікаўленасць сярод моладзі выклікала гульня "Брэйн-рынг" па гісторыі Беларусі. Навучэнцы СШ № 17, 20 і эканамічна-юрыдычнага каледжа смела ўпраўляліся з фактамі беларускай гісторыі: які горад Напалеон не змог захапіць, як назваў Адам Міцкевіч Наваградчыну – рай, карчма ці Швейцарыя, які эпіграф газеты ТБМ "Наша слова". Пераможцамі былі ўсе навучэнцы і яны атрымалі каштоўныя падарункі.

Баранавіцкі гурт "Фэст" (кіраўнік Ян Кусцінскі) па-заліхвацку прапанаваў слухачам падборку народных песень, прыпевак. Весела прымала зала песні Міхася Скундзя, напісаныя ім на мясцовым матэрыяле. Завяршылася вечарына выступленнем гарадзенскага барда Віктара Шалкевіча пад віск і захапленне моладзі.

Выступаючы на свяце, старшыня ТБМ Алег Трусаў адзначыў, што святкаванне 10-х угодкаў "Закона аб мовах" першым на Беларусі пачалося менавіта ў Баранавічах, а не ў Менску, і гэта паказчык таго, што Таварыства беларускай мовы жыве не па законах вертыкалі, што кожная арганізацыя ТБМ ёсць самастойны творчы цэнтр.

Цудоўныя людзі жывуць на баранавіцкай зямлі, працуюць у шэрагах сяброў ТБМ: самаахвярныя, свядомыя, разумныя, з еўрапейскім бачаннем свету і пяшчотнай улюблёнасцю ў родны край. Няхай шчасціць ім у клопатных справах адраджэння Беларушчыны.

Людміла Дзіцэвіч, намеснік старшыні ТБМ

Павел Сцяцко,
доктар філалагічных навук, прафесар, намеснік старшыні Гарадзенскай абласной рады ТБМ імя Францішка Скарыны

"З чужой моўнай практыкі..."

Працяг

Спаборнік, спашукальнік і саіскальнік. Слова ***саіскальнік*** тлумачыцца як: "1. Удзельнік конкурсу на атрыманне чаго-небудзь (прыза, узнагароды, прэміі). 2. Той, хто рыхтуецца да атрымання вучонай ступені за навуковую працу або вучонага звання" (ТСБМ. Т.5.Кн.1. Мн., 1983.С.20). Гэтае слова – саіскальнік – упершыню зафіксаваў "Русско-белорусский словарь" 1982 года: "Соискатель – саіскальнік, -ка, спаборнік на атрыманне чаго" (т.2.С. 415). І тут яно, як бачым, падаецца побач з ***спаборнік на атрыманне***. Ранейшыя слоўнікі рас. ***соискание*** і ***соискатель*** перакладалі словамі ***спаборніцтва*** і ***спаборнік***. Так, яшчэ В. Ластоўскі зафіксаваў: "Соискание ср. – спаборніцтва, спаборнік, спаборніца" (ПРК(Б)С. С.674). Першы акадэмічны даведнік – "Русско-белорусский словарь" пад рэдакцыяй Я.Коласа, К. Крапівы, П.Глебкі (М.,1953. С.643) засведчыў: "Соискание – спаборніцтва (конкурс) на атрыманне (для атрымання). атрыманне, -ння, ср.; соискание премии – спаборніцтва на атрыманне прэміі; дисертация на соискание ученой степени – дысертацыя на атрыманне вучонай ступені; соискатель – спаборнік на атрыманне (для атрымання); соискательство – спаборніцтва на атрыманне (для атрымання)". "Беларуска-рускі слоўнік" пад рэдакцыяй К.Крапівы падае слова спаборнік з паметай "уст. соревнователь" (М., 1962. С.873).

У 80-я гады слова ***спаборнік*** (на атрыманне, для атрымання) было адкінутае, на яго месца пастаўлены ўсесаюзны стандат. Але каб хоць трохі прыстасаваць яго да беларускай мовы, суфікс –тель замянілі на ўласцівы беларускай мове ***–льнік***. Так, ***соискатель*** набыло форму ***саіскальнік***. Рас.соискатель ад искать. Слову искать у беларускай мове адпавядаюць: 1. шукаць; искать глазами – шукаць вачамі (каго); 2. (стремиться, добиваться) шукаць; імкнуцца, дамагацца; искать встречи – шукаць сустрэчы (РБС-93.Т.1.С.578). Ад слова искать і вытворны назоўнік искатель, якому адпавядае белар. "шукальнік; искатель приключений – шукальнік прыгод" (Тамсама). Але форма саіскальнік таксама штучная, бо прыстаўка са- (<со-) нехарактэрная для беларускай мовы. Таму РБС-93 ужо падае: "Соискатель – суіскальнік" (Т.3. С.403). Аднак зважаючы на тое, што беларускай мове неўласціваe слова "іскаць", а рас. искать (імкнуцца, дамагацца) адпавядае белар. шукаць, было створана слова ***спашукальнік*** як адэкват рас. ***соискатель***. І ўсе яго аднакаранёвікі: ***спашуканне, спашукальніцкі, спашукальніцтва***. Натуральна гучыць: ***спашуканне*** навуковай ступені замест пазычання ***саісканне*** (ці ***суісканне***) вучонай ступені (<***соискание ученой степени...***), спашукальнік навуковай ступені.

Бацька і айцец. Слова ***ойтець*** і ***ойцець*** *'бацька духоўнік'* бытавалі ў старажытнай беларускай мове (прыйшлі з польск. ***ojciec*** (Гл. ЭСБМ. Т.1. Мн.,1978. С.98). У сучаснай беларускай літаратурнай мове слова ***айцец*** выкарыстоўваецца з значэннем *'служка культу'*, рас. ***отец*** (БРС-88. С.112). "Тлумачальны слоўнік беларускай мовы" (Т.1.Мн., 1977. С.206) таксама кваліфікуе яго як застарэлае. А вось новы "Тлумачальны слоўнік" (Мн.,1996.С.51) ужо здымае памету застарэласці і тлумачыць яго вось так: "Айцец, айца, м. 1. Служыцель культу. Святы айцец (пачцівы зварот да служыцеля культу). 2. Бацька. Ці я ў мамкі не радзілася, ці ў айца не гадавалася (з нар.)". Адтрымліваецца, што слова ***айцец*** выступае як нарматыўнае з тым самым значэннем, што і ***бацька***. Але гэта пярэчыць лексічнай сістэме сучаснай беларускай мовы, дзе з значэннем *'мужчына ў дачыненні да сваіх дзяцей'* выкарыстоўваецца слова ***бацька***. Так, у самым новым РБС-98 (як і яго папярэдніках – РБС – 53, РБС-82, РБС-93) чытаем: "Отец 1. бацька, -кі м.; посаженый отец – пасаджоны бацька; 2. (служитель культа) церк. "уст. айцец. Род. Айца м." (Т.1. С.387). БРС-88 (с.176) засведчыў: "Бацька, род. бацькі, м. В разн. знач.. отец; бацька родны – отец родной; увесь у бацьку – весь в отца".

Аўтар слоўнікавага артыкула "айцец" спадар І.М.Бунчук усё тут парабытаў. Перанёсшы ілюстрацыю "Ці я ў мамкі не радзілася, ці я ў айца не гадавалася (з нар.)" з ТСБМ (Т.1.С.296), ён адкінуў памету "уст.", якую мае гэтае слова ў слоўніку: "Айцец, айца, м. Уст. 1. Служка культу. 2. Мужчына ў дачыненні да сваіх дзяцей; бацька". У сучаснай маўленчай практыцы слова ***айцец*** *'служка культу'* сапраўды не ёсць застарэлае (такім яно лічылася ў савецкі час, калі рэлігія выганялася з свядомасці людзей як "опіюм для народа"). А вось з знач. *'бацька'* яно і сёння застарэлае. Дый адкуль у дэфініцыі – слова ***служыцель***, калі па-беларуску ***служка***, што і падае ТСБМ?.

Недасведчаны чытач, які абмяжуецца толькі гэтым аднатомавым ТСБМ і пачытае яго "Прадмову", будзе пераканаы ў нарматыўнасці слова ***айцец*** ***'бацька'*** (бо на с.4 зафіксавана: "Слоўнік з'яўляецца нарматыўным даведнікам...").

Служка – а не служыцель. Утварэнні з суфіксам ***–цель (<тель)*** беларускай мове неўласцівыя. В. Ластоўскі рас. ***служитель*** перакладае як ***служак, служака*** (ПРК(Б)С.С.661). Акадэмічны РБС-53 падае: "Служитель 1.уст. служка; 2. (работник в какой-л. области) служыцель; служитель науки – служыцель навукі; служительница – служка" (с.634). Тут бачым наступнае: "Служка церк. Служка, -кі. м." БРС-82 паўтарыў гэты артыкул, дадаўшы слова служанка: служительница – служка, служанка. Захаваны тут без змены і артыкул "Служка церк. Служка". Без усякіх зменаў прадублявалі гэта наступныя перавыданні: РБС-93, РБС-98 (Т.3.С.377). "Тлумачальны слоўнік беларускай мовы" (Т.5. Кн.2. Мн., 1983. С.208,209) падае 2 словы (служка і служыцель) з наступнай дэфінацыяй: "Служка, ж. 1. м. І ж. Работнік (работніца), слуга. (Падаюцца цытаты з твораў Коласа, Броўкі, Пысіна, Чарнышэвіча). 2.м. Слуга ў манастыры, царкве або пры архірэю. Служыцель, -я, м. 1. Тое, што і слуга. 2. Ніжэйшы служачы ў некаторых установах. Служыцель музея. 3. Чалавек, які служыць чаму-н., працуе і прыносіць карысць сваёй працай у якой-н. галіне (навукі, мастацтва і пад.). Служыцель навукі// Пра духоўных асоб. Служыцель культу. Служыцельніца, -ы, ж. Жан. Да служыцель". БРС-89 (с.481,482) не падае (як і РБС) служыцельніца, а толькі: "Служка 1. м. І ж. (о мужчине) служитель ; (о женщине) служыцельніца; 2. церк. Служка.

Тлумачальны слоўнік перанёс на свае старонкі ўсё тое, што фіксуе "Словарь русского языка" С. І. Ожагава (М.,1982,С.651). Новы, аднатомавы "Тлумачальны слоўнік" (Мн.,1996.С.609) акуратна прадубляваў свайго папярэдніка, без уліку маўленчай практыкі пры адраджэнні нашай мовы і культуры! На яго старонках тыя ж ***служачы, служачая...*** Сваё натуральнае слова ***службовец*** падаецца толькі як размоўны дублет да ***служачы!*** А натуральнымі ж мусяць быць свае: ***службовец*** (<***службовы чалавек) і служка***. Невыпадкова ў першым томе ТСБМ, які рэдагаваў знаны лексікограф і пісьменнік Мікола Лобан, засведчана ***"служка культу"*** (у артыкуле "Айцец"), а не "служыцель культу".

(Працяг у наступным нумары.)

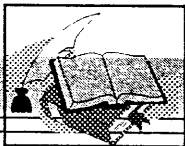

№ 6 (443) 9 ЛЮТАГА 2000 г.

Л.А.ДЗЯМЕШКА, прафесар кафедры бібліятэказнаўства Беларускага універсітэта культуры

ПУБЛІЧНАЯ БІБЛІЯТЭКА НА МЯЖЫ ТЫСЯЧАГОДДЗЯЎ

Падводзячы вынікі работы публічных бібліятэк па аднаму з галоўных кірункаў дзейнасці – нацыянальна-культурнаму адраджэнню, можна адзначыць шмат дасягненняў.

Змянілася знешняе афармленне бібліятэк, яно набыло нацыянальны каларыт у духу дэкаратыўна-прыкладнога народнага мастацтва.

Актывізавалася краязнаўчая работа, якая стала тым асноўным кірункам, дзякуючы якому публічная бібліятэка ўпісалася ў нацыянальную і інфармацыйную інфраструктуру ў якасці адмысловага звяна.

Бібліятэкі адкрылі для насельніцтва малавядомыя старонкі мінуўшчыны: вярнулі з нябыту імёны знакамітых продкаў-землякоў; укаранілі ў быт традыцыі, звычаі, абрады, звязаныя з народнымі святамі.

Але гэты шырокі размах, які быў узяты ў сярэдзіне 90-х гадоў, на жаль з кожным годам запавольваецца. Моладзь, якая прыходзіць працаваць у публічныя бібліятэкі, не бачыць сэнсу ў гэтай рабоце. У бібліятэках усё радзей гучыць беларуская мова, а мерапрыемствы, у тым ліку і краязнаўчай тэматыкі, праводзяцца на рускай. Мусіць, адна з прычын такой з'явы і ў тым, што выкладанне дысцыплін для студэнтаў – будучых бібліятэкараў у Беларускім універсітэце культуры стала весціся ў асноўным на рускай мове. Тлумачэнне з вуснаў выкладчыкаў вельмі простае: у нас двухмоўе. Бязглуздзіцай з'яўляецца той факт, што выпускнікі 1999 года нават па спецыялізацыі "Бібліятэказнаўства і бібліяграфія, беларуская мова і літаратура" амаль усе рыхтавалі і абаранялі дыпломныя работы на рускай мове. І калі выкладчыкі БУК не задумваюцца аб будучыні нацыянальна-культурнага адраджэння, то вядома, што праца ў бібліятэках у гэтым кірунку трымаецца толькі на энтузіястах – сапраўдных патрыётах Радзімы. Колькі пратрымаецца – пакажа наступнае тысячагоддзе.

На шляху дасягненняў запаветнай мары – зрабіць публічную бібліятэку грамадскім і культурным цэнтрам раёна – ёсць і іншыя праблемы.

Адна з іх – тэхналагічная.

Напрыканцы XX-га стагоддзя ў сувязі з інфарматызацыяй грамадства дзейнасць бібліятэк ва ўсіх краінах звязана з укараненнем аўтаматызаваных бібліятэчна-інфармацыйных тэхналогій, у аснове якіх ляжыць камп'ютэрызацыя. З'явілася патрэбнасць у спецыялістах новай фармацыі: бібліятэкарах-інфарматыках, бібліятэкарах-рэферэнтах, бібліятэкарах-тэхнолагах, бібліятэкарах-лінгвістах, бібліятэкарах-аператарах, інфармацыйных менеджэрах і інш.

Патрабуецца наяўнасць электроннай тэхнікі, распрацоўка новых тэхналогій, падключэнне ўсіх бібліятэк да аўтаматызаваных бібліятэчна-інфармацыйных сістэм.

Вялікую надзею бібліятэчная грамадскасць надавала Закону "Аб бібліятэчнай справе ў Рэспубліцы Беларусь", прынятым у 1995 годзе. У адпаведнасці з Законам кіруючыя ўстановы і буйнейшыя бібліятэкі РБ распрацоўваюць розныя палажэнні, інструкцыі, праграмы, рыхтуюць загады, афармляюць сацыяльна-творчыя заказы для падтрымкі дзейнасці бібліятэк і г.д. Гэтая шматбаковая і цяжкая работа, вядома, заслугоўвае ўхвалы. Але ўсё ўпіраецца ў адно: для паляпшэння становішча публічным бібліятэкам неабходна дзяржаўная падтрымка.

У Законе ж не знайшлі адлюстравання найбольш важныя палажэнні аб сацыяльнай абароне бібліятэк і бібліятэкараў: адсутнічаюць гарантыі вылучэння для бібліятэк пэўнай долі фінансавых сродкаў ад агульнай сумы дзяржаўнага бюджэту, што накіроўваецца на развіццё культуры, няма ільготнага падатковага падатку на бібліятэкі і іх спонсараў.

Па звестках Міністэрства культуры на 1998 год 325 бібліятэк патрабуюць капітальнага рамонту, 35 знаходзяцца ў аварыйным стане, 284 не ацяпляюцца. Нагоршылася матэрыяльна-тэхнічная база бібліятэк раённага і сельскага ўзроўняў, толькі 22% ад агульнай колькасці публічных бібліятэк маюць тэлевізары, 17% - магнітафоны, 1,3% -відэамагнітафоны, 0,9% -камп'ютэры.

Выклікае занепакоенасць і паступовае змяншэнне аб'ёмаў бібліятэчных фондаў. 40 % прадукцыі недзяржаўных выдавецтваў адсутнічае ў публічных бібліятэках. Мэтавая праграма забеспячэння бібліятэк сацыяльна значнай літаратурай, распрацаваная ў Рэспубліцы Беларусь, не вырашае праблему якаснага камплектавання фондаў. Міністэрства культуры прыняло рашэнне ўстанавіць нарматыў фінансавання на камплектаванне фондаў у памеры 15 % ад агульнага фінансавання бібліятэкі. Распрацаваны таксама "Пералік перыядычных выданняў для падпіскі публічнымі бібліятэкамі", які павінен павялічыць рэпертуар перыёдыкі. Зацверджаны "Спіс выданняў, плануемых дзяржаўнымі выдавецтвамі ў 1999 годзе для папаўнення фондаў бібліятэк".

Але ж зноў-такі, эканамічны заняпад грамадства нават пры ахвотным жаданні не ў стане аказаць неабходную матэрыяльную дапамогу бібліятэкам. А ў выніку з кожным годам павялічваецца дыспрапорцыя паміж чытацкімі запытамі і магчымасці бібліятэк.

Для вырашэння гэтых праблем патрэбен час, зацікаўленасць і росквіт грамадства ва ўсіх жыццёвых праявах. Тады публічная бібліятэка зможа назапашаны ў XX стагоддзі багаты вопыт па абслугоўванню грамадзян трансфармаваць і ўдасканаліць з дапамогай аўтаматызаваных тэхналогій у новым тысячагоддзі.

У Рэспубліканскай навукова-тэхнічнай бібліятэцы адбылося афіцыйнае адкрыццё ў Беларусі Праграмы навучання і доступу ў Інтарнэт, якая фінансуецца Дзяржэпартаментам ЗША. У цырымоніі адкрыцця прыняў удзел Надзвычайны і Паўнамоцны пасол ЗША ў Рэспубліцы Беларусь Даніэль Спекхард.

Фота Віктара Талочкі, БелТА.

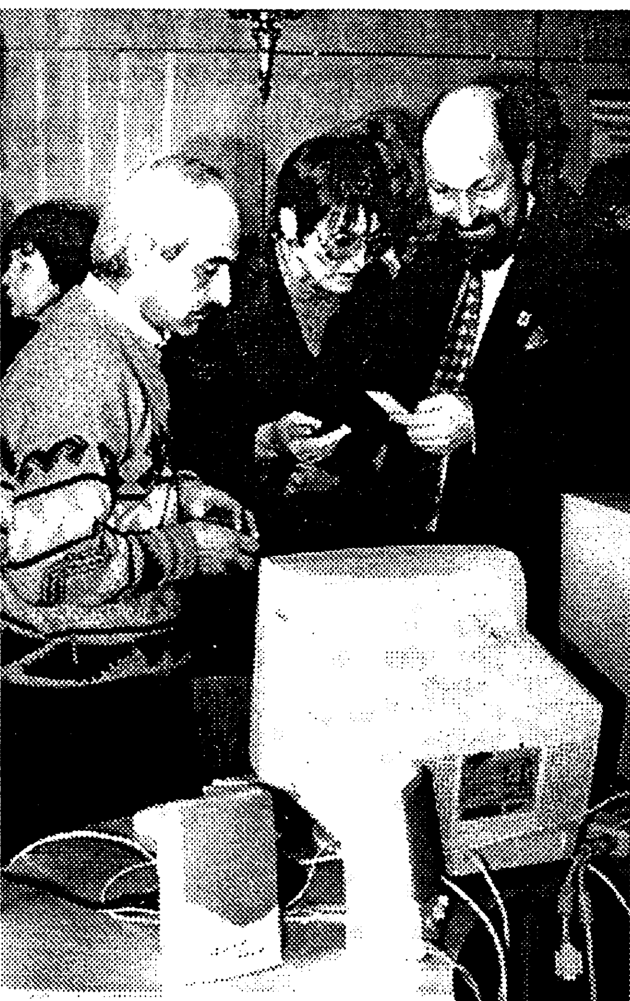

У бібліятэцы Беларускага універсітэта культуры ўстаноўлена аўтаматызаваная бібліятэчна-інфармацыйная сістэма, якая створана на сродкі гранта ад фонду прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

На здымку: новая бібліятэчна-інфармацыйная сістэма, крайні зправа -- старшыня ТБМ Алег Трусаў знаёміцца з сістэмай.

Фота Аркадзя Нікалаева, БелТА.

СУСТРЭЧА ДВУХ ПАКАЛЕННЯЎ ПАТРЫЁТАЎ

16 студзеня ў Горадні адбылася сустрэча ўдзельнікаў беларускага нацыянальнага руху 40-50 гадоў з прадстаўнікамі патрыятычных моладзевых арганізацый. З ініцыятывай правядзення мерапрыемства выступіла гарадзенская філія Беларускай Сацыял-Дэмакратычнай Грамады. Чынны ўдзел у падрыхтоўцы сустрэчы таксама прынялі хлопцы з спартова-патрыятычнай арганізацыі "Край". Значную падтрымку аказала гарадзенская абласная філія фонду імя Льва Сапегі.

Пачалася імпрэза беларускім нацыянальным гімнам, які спяваў гарадзенскі хор "Бацькаўшчына". Пад словы: "Мы выйдзем шчыльнымі радамі", "краёўцы" унеслі ў залу бел-чырвона-белы сцяг. Ветэраны беларускага вызвольнага руху са слязамі на вачах спявалі гімн разам з хорам.

З прывітальным словам да гасцей, якія прыехалі з розных куткоў Беларусі, звярнуўся старшыня філіі фонду імя Льва Сапегі Уладзімір Хільмановіч. Ён сказаў, што зараз сярод некаторых палітыкаў стала модна гаварыць быццам бы незалежнасць Беларусі дасталася выпадкова і народ за яе не змагаўся, але ўдзельнікі сустрэчы з'яўляюцца жывым прыкладам адваротнага. Яны прысвяцілі лепшыя гады свайго жыцця змаганню за свабоду Айчыны, з годнасцю неслі імя беларуса праз жахі сталінскіх канцэнтрацыйных лагероў і зараз застаюцца вернымі ідэаламі маладосці.

Гісторык з Менску Яўген Калубовіч казаў пра пераемнасць пакаленняў. Па словах навукоўца, на працягу 200 гадоў беларусы змагаліся за незалежнасць. Падзеі 17 кастрычніка мінулага года ў Менску даюць падставы сцвярджаць, што ўдзельнікам нацыянальнага руху 40-50 гадоў ёсць каму перадаць эстафету барацьбы.

- Я ведаю, калі ў нас з'явілася такая арганізацыя як "Край", Беларусь стане сапраўды незалежнай краінай, - сказала былая сяброўка Саюзу Беларускай Моладзі, шматгадовая пакутніца сталінскіх лагероў Надзея Дземідовіч з Калодзішчаў. Спадарыня Надзея прачытала некалькі сваіх вершаў, напісаных адмыслова для гарадзенскай сустрэчы.

А Генадзь Пяткевіч з Новага Свержаня, прапанаваў стварыць разам з моладзю арганізацыю, якая займалася б пашырэннем ведаў пра беларускі вызвольны рух сярод шырокіх масаў народу, а не толькі сярод палітычна ангажаваных людзей. Спадар Пяткевіч пад час вайны быў актыўным дзеячом баранавіцкага СБМ, пасля вайны ўдзельнікам антысавецкага падполля.

- Калі нам было столькі колькі вам цяпер, - казаў ён моладзі, - мы рыхтаваліся быць салдатамі Беларусі.

Адзін за адным выступалі ветэраны, сябры Саюзу Беларускай Моладзі, Беларускай Краёвай Абароны, славутага рагулеўскага Наваградскага швадрону, дзеячы пасляваенных падпольных патрыятычных арганізацый. Успаміналі герояў, якія не дажылі да сённяшняга дня. Вядомых, такіх як Ларыса Генюш і невядомых, чыі імёны да гэтага часу пад забаронай. Ці не ўпершыню публічна было сказана пра партызанскага камандзіра Івана Раманчука, які ў канцы 40-х дзейнічаў са сваім атрадам на Нясвіжчыне, а ў 1947 арганізаваў падпольны Саюз змагання за незалежнасць Беларусі.

У другой палове дня для ветэранаў адбыўся канцэрт, у якім прынялі ўдзел дзіцячы фальклорны гурт "Дударыкі" і бард Андрэй Мельнікаў.

Напрыканцы сустрэчы, былая сяброўка СЗЗНБ, удзельніца паўстання палітвязняў у Кінгіры ў 1954 годзе, Вера Касмовіч з Гарадзеі (Нясвіжскі раён), выказала ўдзячнасць арганізатарам імпрэзы.

- Вы зрабілі сапраўднае свята для нашых душ, - казала яна. - Раней нас ніхто не ўспамінаў. Мы нікому не былі патрэбны. Лукашэнка нават пазбавіў тых невялічкіх ільготаў, якія былі пры Шушкевічы. А нам шмат не трэба. Галоўнае, каб пра нас помнілі, каб мы ведалі, што нездарма пакутавалі ўсё жыццё за Беларусь.

Нажаль не ўсе запрошаныя змаглі прыехаць на сустрэчу. Не дазволіў стан здароўя. Але ніхто з ветэранаў не застаўся раўнадушным да ідэі правядзення такіх спатканняў. Вось што напісаў у лісце да арганізатараў былы "рагулевец" - Андрэй Вайтовіч са Слоніма: "Ваша запрашэнне на сустрэчу ўдзельнікаў беларускага нацыянальнага руху прымусіла мае вочы зрабіцца вільготнымі. На васьмідзесятым годзіку жыцця хтосьці мяне ўспомніў, першы раз у жыцці. Вялікі, вялікі дзякуй!"

- Для нас гэтая сустрэча з'яўляецца справай гонару, - кажа старшыня гродзенскай Грамады Віктар Сазонаў. – Менавіта такія акцыі забяспечваюць духоўную пераемнасць пакаленняў.

Удзельнікі гарадзенскага спаткання вырашылі, што яно не павінна быць апошнім. Запланавана летам зрабіць наступнае і пастарацца сабраць як мага больш ветэранаў беларускага нацыянальнага руху 40-50 гадоў, не толькі з Беларусі, а і тых, хто жыве за мяжой.

Зміцер Кісель

Уладзімір Арлоў

Адкуль наш род

(Працяг)

Беларусь паўстала

Першыя паўстанцы з'явіліся на захадзе Беларусі ў студзені 1863 года. Вясною паўстанцкія атрады пачалі стварацца паўсюль. У іх уступала шляхта, чыноўнікі, студэнты і навучэнцы. Кожны пяты паўстанец быў селянін. На чале атрадаў стаялі мужныя і адданыя справе вызвалення камандзіры Валеры Урублеўскі, Рамуальд Траўгут, Людвіг Звяждоўскі, Ігнат Будзіловіч, Фелікс Віславух...

Змагары атрымалі некалькі значных перамогаў. Яны авалодалі горадам Горкі і мястэчкам Свіслач, напалі на Ружаны. У паўстанцаў не хапала зброі, вайсковага вопыту, але іх вяла наперад вера ў справядлівасць сваёй барацьбы. Сваіх баявых узнагародаў яны не мелі, і камандзіры пасля бою ўзнагароджвалі герояў проста кветкамі. Часта гэта былі белыя кветкі каліны.

Расейскім уладам удалося рознымі абяцанкамі падмануць значную частку беларускіх сялянаў. Шмат хто паверыў, нібыта "паны б'юцца з маскалямі, каб вярнуць адменены царом прыгон". Не было згоды і сярод кіраўнікоў паўстання. Некаторым не падабалася, што Каліноўскі і яго таварышы хочуць аддаць зямлю сялянам і зрабіць усіх людзей роўнымі перад законам. Усё гэта моцна аслабляла сілы паўстанцаў.

На ўсходзе Беларусі карнікі задушылі паўстанне ўжо ў траўні. Былі разбітыя і амаль усе атрады змагароў Менскай губерні. Толькі на Гарадзеншчыне яны былі доўгі час недасягальныя для карнікаў, бо там паўстанцаў працягвалі падтрымліваць сяляне. Самы вялікі бой адбыўся каля вёскі Мілавіды, недалёка ад Слоніма. Нягледзячы на адвагу і гераізм, пад націскам выдатна абучаных і ўзброеных расейскіх войскаў паўстанцы мусілі адступіць далей на захад.

На беларуска-польскім памежжы асобныя атрады вялі барацьбу да самага канца 1863 года.

Мураўёў Вешальнік

Царскімі карнікамі кіраваў граф Міхаіл Мураўёў. Калі не дапамагала ўзброеная сіла, ён дзейнічаў подкупамі і ашуканствам, не грэбаваў ніякімі сродкамі. За сваю жорсткасць і крывавыя подзвігі Мураўёў атрымаў мянушку Вешальнік.

128 паўстанцаў былі павешаныя або расстраляныя. 850 змагароў адправілі на катаргу, 11 500 – у ссылку. Шмат за кім царскія ўлады ўстанавілі таемны нагляд.

Пасля паўстання ў Беларусі на ўсе дзяржаўныя пасады прызначалі толькі перасяленцаў з Расеі. Усе школы былі расейскія. Па-беларуску забаранялася не толькі вучыцца і выдаваць кнігі, але нават гаварыць у дзяржаўных установах. Царскія ўлады на чале з Мураўёвым рабілі ўсё, каб беларусы забылі хто яны, і ператварыліся з вольналюбівага народа ў забітае, беспамятнае і абязмоўленае насельніцтва, якое можна бязлітасна прыгнятаць і рабаваць.

Мураўёў казаў, што той жыхар нашага краю, які не захоча ператварыцца ў расейца, будзе лічыцца іншаземцам і павінен назаўсёды пакінуць радзіму.

Апошнія дні Каліноўскага

Хаваючыся ад царскіх жандараў, Кастусь Каліноўскі жыў у Вільні пад прыдуманым імем. Адзін з арыштаваных паўстанцаў на допыце выдаў правадыра, і яго схапілі.

На следстве і на судзе Кастусь трымаўся надзвычай мужна. Калі яму прапанавалі аблегчыць свой лёс, назваўшы некаторыя адрасы і імёны таварышаў, Каліноўскі адказаў, што шпіёнства апаганьвае чалавека.

Расейскі суд вынес пастанову пакараць кіраўніка паўстанцаў смерцю на шыбеніцы. Герой загінуў ад рук царскага ката 22 сакавіка 1864 года. На тым месцы, дзе гэта адбылося, у Вільні пастаўлена мемарыяльная пліта.

З турэмнай камеры Каліноўскі перадаў на волю свой напісаны па-беларуску запавет – "Пісьмы з-пад шыбеніцы". "Браты мае, мужыкі родныя! – гаварылася там. – Горка пакінуць зямельку родную і цябе, дарагі мой народзе..." У астрозе, напярэдадні смерці, Кастусь напісаў верш, прысвечаны сваёй каханай дзяўчыне Марысі і – адначасова – усёй Беларусі. У ім ёсць такія словы:

Бывай здаровы, мужыцкі народзе,
Жыві ў шчасці, жыві ў свабодзе
І часамі спамяні пра Яську свайго,
Што загінуў за праўду для дабра твайго.

Палымяныя словы Каліноўскага клікалі беларусаў на барацьбу за свабоду і пасля яго смерці.

Сваім ахвярным жыццём Кастусь Каліноўскі заслужыў вечную памяць. Пра яго напісаны кнігі і гістарычныя даследаванні. Яго імем у гарадах і мястэчках Беларусі названы вуліцы. Мастакі і скульптары стварылі дзесяткі партрэтаў правадыра паўстанцаў.

За тое, што Кастусь Каліноўскі зрабіў для Беларусі, мы называем яго нашым нацыянальным героем. Ягоны прыклад натхняе нас і сёння, калі наша краіна будуе сваё незалежнае жыццё.

Пытанні і заданні:

1. *Што ты даведаўся пра паўстанне 1831 года?*
2. *Раскажы пра юначыя гады Кастуся Каліноўскага.*
3. *Пра што пісала газета "Мужыцкая праўда"? Хто такі Яська-гаспадар з-пад Вільні?*
4. *Як Беларусь змагалася за сваю свабоду ў 1863 годзе?*
5. *Ці былі паўстанцкія атрады ў тых мясцінах, дзе ты жывеш? Хто імі кіраваў?*
6. *Чаму паўстанцы не змаглі перамагчы?*
7. *За што расейскага графа Мураўёва празвалі Вешальнікам?*
8. *Раскажы пра апошнія дні жыцця Каліноўскага.*
9. *Чаму мы называем Кастуся Каліноўскага нашым нацыянальным героем?*

Вось мы і закончылі друкаваць кнігу Уладзіміра Арлова "Адкуль наш род". Ці спазналі мы адказ на пытанне? Хто як. Я не збіраюся вам яго падказваць. Ды і падказаць нельга. У кожнага свой пачатак роду. Але ўва ўсіх нас разам пачатак адзін. Мы з вечнага і векавечнага беларускага народа. Мы пачаліся значна раней, чым пачалася кніга Арлова, і закончымся значна пазней, чым закончылася кніга. І не думайце, што я памыліўся, што я не веру ў бессмяротнасць беларускага народа. Я ў гэта веру, але я ведаю гісторыю чалавецтва. Пройдуць нейкія тысячагоддзі, і мы з беларусаў ператворымся ў нейкі іншы народ з нейкай іншай назвай, як і дагэтуль мы ішлі ад магутных хетаў да вялікіх арыяў, ад арыйскіх народаў крывы і гуда да крывічаў, дрыгавічаў і ліцвіяў, ад іх усіх разам да магутных ліцьвінаў і, нарэшце, беларусаў.

Арлоў напісаў новыя кнігі. Нядаўна выйшлі "Дзесяць вякоў беларускай гісторыі", чакаюць выдання "Таямніцы полацкай гісторыі". Арлоў напіша яшчэ шмат кніг. Чытайце іх. Ён моцны і мужны чалавек. Ён з тых старых ліцьвіноў, якія нікуды не дзеліся, якія заўжды між нас, каб аберагчы нас ад паняверкі,

Станіслаў Суднік.

"Дзесяць вякоў..." – прэзентацыя ў Бабруйску

Дзякуючы арганізацыйнай рупнасці бабруйскага аддзялення Грамадскага навукова-аналітычнага цэнтра "Беларуская перспектыва" і мясцовых арганізацый ТБМ і ТБШ 23 студзеня, у Бабруйску, адбылася сустрэча з патэнцыйнымі і спраўджанымі чытачамі пісьменніка, гісторыка Уладзіміра Аляксеевіча Арлова.

Ні акрыялы мароз, ні ладная аддаленасць дома культуры ААТ "ФанДОК" не зашкодзілі амаль 150 чалавекам "ад старога да малога", каб спатоліць сваю цікаўнасць да асобы Уладзіміра Арлова: пісьменніка, гісторыка, палітыка і чалавека.

Не паспеў пісьменнік распавесці пра гісторрыю асабліва дарагога і роднага яму Полацка, ды свайго радаводу. А ўжо расцепленая публіка пачала "шкваліць" пытаннямі – і сур'ёзнымі, і датклівымі, і з паддзёвам. І дзьве гадзіны Уладзімір Аляксеевіч стоячы, найшчырайшым і сумленнейшым чынам даваў адказы, адно схіляючыся да стала, каб перамяніць цэдулькі з пытаннямі. І гэта ахвярнае рахманае стаянне напросту скарыла многіх, а асабліва жанчын, якія па заканчэнні сустрэчы падзяліліся гэткімі шчырасцямі са мною.

Пад "заслону" спаткання спадар Уладзімір прачытаў сваё эсэ "Незалежнасць гэта ...", перакладзенае на 21 мову. Пранізлівая глыбанадумнасць і актуальнасць гэтага твору, падкрэсленая вымоўнай сцішэласцю прысутных, спраўдзіла прагу яшчэ большай аддацасці і любові да Беларусі. Напрыканцы адбылася прэзэнтацыя кнігі У.Арлова і Г.Сагановіча "Дзесяць вякоў беларускай гісторыі". Ахвочыя маглі набыць гэту кнігу і, безумоўна атрымаць аўтарскае блаславенне – аўтограф.

А на заўтра да мяне падышоў адзін хлопец, які прысутнічаў на сустрэчы са спадаром Арловым ды зусім нядаўна зацікавіўся беларушчынай і сказаў: "Ты ведаеш, паслухаў гэтага чалавека і захацелася не проста жыць, а жыць для Беларусі".

Такі вось удзячны плён!

З павагай Віктар Маліноўскі, старшыня суполкі ТБМ імя Фр.Скарыны, г. Бабруйска.

Сустрэчы з Уладзімірам Арловым

18-19 студзеня па запрашэнню Бярозаўскай раённай арганізацыі Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны ў раённай бібліятэцы і сярэдніх школах Бярозы, вёсак Першамайскай і Малеча, г. Белаазёрску адбыліся сустрэчы з беларускім пісьменнікам-гісторыкам Уладзімірам Арловым, які прадстаўляў сваю новую кнігу, напісаную сумесна з Генадзем Сагановічам, "Дзесяць вякоў беларускай гісторыі".

Шчыры расповед пра сваё першае каханне ў першым класе да аднакласніцы Ірачкі, успаміны спадара Уладзіміра пра некаторыя эпізоды свайго дзяцінства, юнацтва і студэнцкія гады, што падштурхнулі савецкага хлопчыка, а пазней юнака да першых спробаў творчасці, усведамлення сваёй нацыянальнай адметнасці і таго, што беларусы амаль нічога не ведаюць пра сваю гістарычную мінуўшчыну, якой могуць ганарыцца, як і любы іншы еўрапейскі народ, выклікалі прыхільнасьць у прысутных. І асабліва гарадскія вучні старэйшых класаў проста завальвалі пісьменніка пытаннямі на самыя розныя тэмы: ад любімага свайго твора і творчых планаў да асабістых адносінаў да дзяржаўнай сімволікі і кіраўніка краіны. Спадар Уладзімір імкнуўся адказаць на кожнае пытанне, каб не пакрыўдзіць нікога, і таму сустрэчы выходзілі за запланаваныя рамкі і графік і асабліва ў першы дзень у райцэнтры пераўтварыліся ў дзевяцігадзінны марафон выступаў, адказаў на пытаньні і пераходаў ад аднаго месца сустрэчы да другога.

Хочацца верыць, што выказванні спадара Арлова, якія рэфрэнам прайшлі праз усе сустрэчы, аб тым, што без гістарычнай памяці і ўсведамлення сябе нашчадкамі многіх пакаленняў сваіх продкаў беларускі народ (як між іньшым і любы другі) не мае будучыні і, што толькі ў сваёй невялікай незалежнай Беларусі мы здолеем дасягнуць дабрабыту, шчасця і спакою, знайшлі водгук у душах многіх падлеткаў. Аб чым сведчыў "лес" рук, паднятых на імправізаваных "рэферэндумах" за незалежнасць беларускай дзяржавы, што праводзілася на некаторых сустрэчах.

Сяржук Русецкі г.Бяроза Берасцейскай вобл.

Налібокі ведала ўся Еўропа

Аб памерах вытворчасьці Налібоцкага шклозавода мы маем першыя звесткі, датаваныя 1737 – 1741 гадамі. У гэты перыяд штогадовы выпуск прадукцыі завода даволі шырокі і вагаўся ў межах 22 – 29 тысячаў злотых. Асартымент прадукцыі даволі разнастайны. У ведамасцях інвентарскага ўліку маёмасьці за 1793 год указана 100 найменьняў розных вырабаў. Больш за ўсё выраблялася шклянак, чарак і ваконнага шкла. Згодна данных 1793 года, тут было выраблена 2100 тонкіх шклянак з рознымі малюнкамі, 2008 штук чарак. Колькасць прадукцыі для свайго часу вельмі значная. Напрыклад, на працягу двух месяцаў 1743 года ў Налібоках было гранёна толькі для Радзівілаў (акрамя іншых заказаў) 1000 вырабаў. А ў 1783 годзе Кароль Радзівіл загадаў вырабіць у Налібоках 180 тысяч лампадак, пры тым рознакаляровых – сініх, зялёных, чырвоных. Асноўная доля прадукцыі, якая ішла на продаж, рэалізоўвалася на месцы і ў бліз ляжачых гарадах і мястэчках. Куплялі яе галоўным чынам багатыя памешчыкі. У асноўным гэта былі купцы з багацейшых краёў Рэчы Паспалітай. Сярод іх былі пакупнікі, што карысталіся паслугамі гуты ўжо шмат гадоў. Дарэчы, Ганна а пазней яе сын Фларыян, заклададьнікі гуты, дбалі больш пра сталых пакупнікоў, бо гэта засцерагала яе ад банкроцтва. Шматразова на імянных лістах продажу ў 40-50 г.г. 18 ст. зьявіліся прозвішчы віленьскіх купцоў: Шэра, Казлоўскага, Кросмана, Цыха і Ульрыха. Былі купцы й з Гародні: Шмуйла Эльяшэвіч, Жад Ківа. Па заданню кіраўніцтва фабрыкі ў замежжа адпраўляліся дэлегацыі для пошуку пакупнікоў. За невялікі адрэзак часу яны знайшлі іх не толькі ў Расеі, але і ў Заходняй Еўропе.

А ў асноўным вырабы з завода дастаўляліся на княскі двор, ішлі на папаўненьне будостаў і сервантаў Нясвіжкага замка і радзівілаўскіх маёнткаў. У выглядзе падарункаў і ўзнагарод пасылаліся яны каралю, прыдворным магнатам і буйным чыноўнікам Польшчы. Радзівілы дарылі шэдэўры налібоцкіх майстроў знатным асобам Расеі, Францыі, Германіі і іншых краін. Цікавы такі гістарычны факт. У 1782 годзе Кароль Станіслаў Радзівіл, па мянушцы "Пане Каханку", пераслаў у Варшаву ў падарунак польскаму каралю Станіславу Аўгусту Панятоўскаму імянны сталовы сервіз, выкананы са шкла лепшай якасьці. Ежы Мантэльскі, пісьменнік, у выданай у 1891 г. у Пецярбургу кнізе "Князь Пане Каханку" прыводзіць наступную вытрымку з ягонага ліста: "І тады, атрымаўшы сервіз, адразу загадаў, каб у рэзідэнцыі ў Лазенках іншага шкла не давалі мне да стала. Няхай кожны бачыць, што ўмеюць рабіць у Налібоках.

І ўсе ўбачылі. Бо налібоцкае шкло было дзіўнай прыгожасьці. Вырабы 18 ст. выпускаліся з паташнага бясколернага, а таксама каляровага шкла, у тым ліку, вельмі рэдкіх і насычаных таноў: бурштынавага, зялёнага, жоўтага, цёмназялёнага, малочнага. Уражвае разнастайнасць асартыменту: кубкі, бакалы, бутэлькі розных памераў для віна й гарэлкі, графіны ўсемагчымых форм, сервізы, сталовыя камплекты. І сёньня зьдзіўляюць рознага віду талеркі, масьлёнкі, салатніцы "брылочкі" й "цабэркі", "ампулкі", і пясочныя гадзіннікі. Выраблялася тут і шкло для гадзіннікаў, акуляраў, люстры, падсьвечнікі і інш.

Не дзіва, што вырабы налібоцкай гуты ўпрыгожвалі шматлікія каралеўскія палацы Эўропы. На Налібоцкай гуце ўдала асвоілі тэхніку залачэньня вырабаў. Сярод размалёўшчыкаў золатам славіўся Адам Пажоха, які маляваў па залатой ці срэбнай фальзе сцэны паляваньня і адзіночныя выявы аленяў, бога вінаробства Бохуса, матывы міфалогіі.

Гістарычны факт, што вырабы Налібоцкага шклозавода па мастацкаму аздабленьню нават сапернічалі з прадукцыяй Берлінска-Пастдамскага шклянога цэнтра, які працаваў для патрэб прускага караля.

Посуд і іншыя прадметы, вырабляныя на Налібоцкім шклозаводзе, амаль дзьвесьце гадоў назад, цяпер уяўляюць вялікую рэдкасьць. Іх можна сустрэць у Варшаўскім народным музеі, у музэях Кракава, Гданьска, Коўне, Вовеля, Кіева, Санкт-Пецярбурга, Вільні, Львова, а таксама ў прыватных калекцыях у Швецыі, ЗША і нават у калекцыі славутых зьбіральнікаў антыкварыяту братоў Юзэфа і Станіслава Русоцкіх. На Беларусі няма ніводнага шклянога прадмету з налібоцкай гуты. Налібоцкі шклозавод аказаўся найбольш даўгавечным з усіх радзівілаўскіх мануфактур. Ён праіснаваў 145 год, да 1864 г. Заснаваная на працы прыгонных, гута не вытрымала канкурэнцыі з буйнымі прадпрыемствамі, што ўзьніклі пасьля адмены прыгоннага права. Аркадзь Смоліч, вядомы беларускі дасьледчык у сваёй кнізе "Геаграфія Беларусі" паведаміў, што гэта адбылося дзеля розных прычын, між іншым падаражаў апал "дровы". Аднак нягледзячы на ўсе акалічнасьці, мы ў праве ганарыцца тым, што нашы продкі ўпісалі ў гісторыю беларускай культуры, у тым ліку дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва яскравую старонку. Для беларусаў НАЛІБОЦКІ КРЫШТАЛЬ стаў сімвалам дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, як венецыянскае шкло ў Італіі, багемскае ў Чэхіі, "крышталь бакара" у Францыі. Дык будзем жа памятаць пра гэты ўнёсак нашых таленавітых продкаў у нашую нацыянальную гісторыю.

Давайце спяваць па-беларуску

Верш Янкі Насуты — **Музыка Уладзіміра Малочкі**

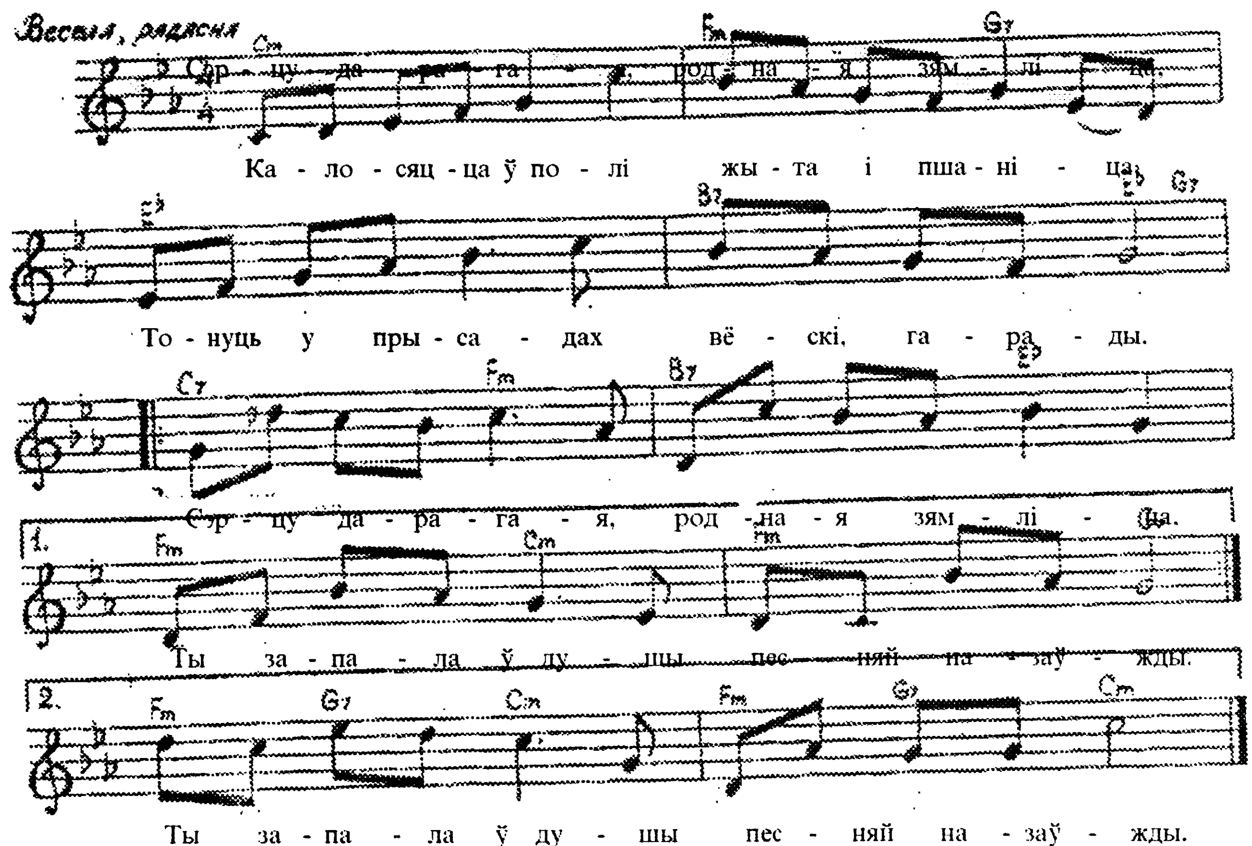

Калосяцца ў полі жыта і пшаніца,
Тонуць у прысадах вёскі, гарады.
Сэрцу дарагая, родная зямліца,
Ты запала ў душы песняй назаўжды.

А лугі квітнеюць, быццам бы абрусы,
Клоніцца калоссе – будзе ўраджай.
Слаўце, усхваляйце працай, беларусы,
Родную зямліцу, наш бацькоўскі край.

Як табой, зямліца, нам не ганарыцца? -
Тут мы пратапталі першыя сляды.
Сэрцу дарагая, родная зямліца,
Ты запала ў душы песняй назаўжды.

Першы запаведнік

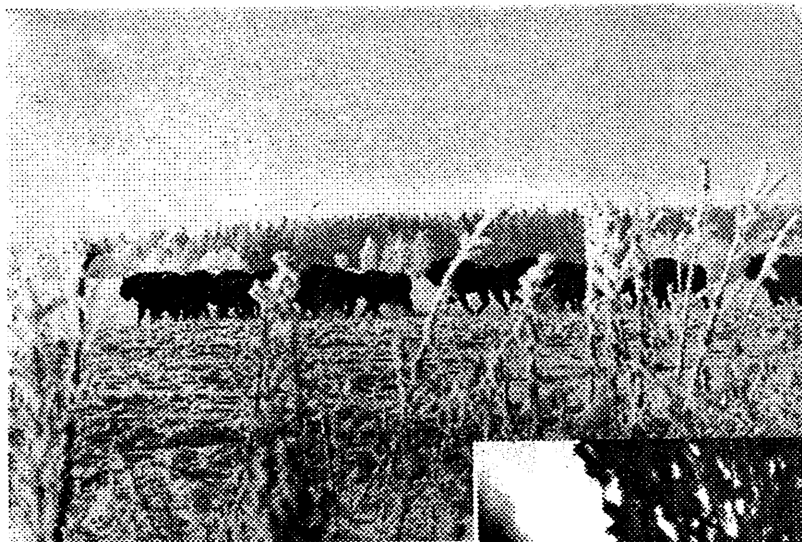

75 гадоў назад (30 студзеня 1925 г.) у вярхоўі Беразіны на тэрыторыі Віцебскай і Менскай абласцей заснаваны першы ў Беларусі Бярэзінскі дзяржаўны запаведнік, створаны для аховы і развядзення каштоўных птушак і жывёл, асабліва, баброў. Справа ў тым, што да 1924 года, пакуль тут не пабывала экспедыцыя загадчыка кафедры заалогіі Белдзяржуніверсітэта прафесара А. У. Фядзюшына, лічылася, што ў Беларусі яны цалкам знішчаны. Зараз лясы і балоты запаведніка заселены прыкладна 50 відамі жывёл, больш 200 -- птушак сярод якіх рэдкія для Еўропы чорны бусел, шэры журавель, пугач, глушак ды іншыя. Што ж датычылася вінаваўцы адкрыцця запаведнай зоны -- бабра, то гэтыя звяркі абабеглі ўсе нашыя беларускія законы, абжылі ўсе рэчкі і рачулкі запаведніка і даўно выйшлі за яго межы. У 1978 годзе Бярэзінскаму запаведніку нададзены статус біясфернага - тут вядзецца не толькі прыродаахоўчая, але і навукова - даследчая праца, Ён уключаны ў сістэму запаведнікаў міжнароднага значэння . А ў 1996 годзе ён атрымаў прэстыжную узнагароду -- Дыплом Еўропы..

На здымках1. Статак зуброў.
2. Воўк.

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі:
№ 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі:
220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231300, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: ns@lida1.lingvo.grodno.by

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 7. 02. 2000 г.
Наклад 3200 асобнікаў. Замова № 336
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 100 руб., 3 мес.- 300 руб.
Кошт у розніцу: 30 руб.